

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 28^{ΗΣ} ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1984

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ-ΝΟΥΑΡΟΥ

ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ κ. Γ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ-ΝΟΥΑΡΟΥ

Στην αποψινή συνεδρία θα μιλήσει ο έκλεκτος συνάδελφος κ. Νικόλαος Λούρος για ένα πολύ ενδιαφέρον θέμα: για τις παλιές φοιτητικές ταραχές 1837 - 1937.

Μετά τις λαμπρές πρόσφατες ομιλίες του κ. Λούρου, που μᾶς αποκάλυψαν πολλές άγνωστες σελίδες της γενικής ιστορίας της ιατρικής, ο άκαταπρόλητος συνάδελφός μας θα αναπτύξει απόψε ένα σημαντικό κεφάλαιο της νεοελληνικής ιστορίας, ένα κεφάλαιο που θα μᾶς επιτρέψει να γνωρίσουμε καλύτερα την πορεία της κοινωνικής και πνευματικής ζωής της χώρας μας στον περασμένο και στις αρχές του 20ού αἰώνα και ένδεχομένως να αντλήσουμε χρήσιμα πορίσματα και για την κατανόηση της σύγχρονης φοιτητικής ζωής.

Ευχαριστῶ θερμὰ τὸ συνάδελφο κ. Λούρο γιὰ τὴν πολὺ ὥραία αὐτὴ σκέψη του νὰ πραγματευθεῖ ἓνα θέμα τῆς νεότερης ἱστορίας μας καὶ τὸν παρακαλῶ νὰ λάβει τὸ λόγο.

ΠΑΛΙΕΣ ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΤΑΡΑΧΕΣ

(1837 - 1937)

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΛΟΥΡΟΥ

Όταν ξαποστάζει κάποτε ὁ κουρασμένος χρόνος, καὶ φτάνει ἡ ἑλληνικὴ Πανεπιστημιακὴ πείρα στὴν ἡλικία ὅπου ἀποβάλλονται οἱ ὑποκειμενικὲς ἐκτιμήσεις καὶ οἱ ἀναμνήσεις τους, τότε τὸν Πανεπιστημιακὸ ἄνθρωπο πὺν ζεῖ ἀκόμα κάτω ἀπὸ τοῦ

Παρθενώνα τῇ λάμπῃ, εἶναι νομίζω ἀπίθανο νὰ μὴ τὸν κατευθύνουν τὰ βήματα τῆς μνήμης του, ἐκεῖ ὅπου περπάτησαν οἱ πρῶτοι φοιτητές μας. Στὶς ἱερές, δηλαδή, «τῆς Πλάκας τὶς ἀνηφορίες», ὅπου διψασμένα ἐλληνόπουλα εἶχαν καταφύγει ζητώντας τῆς μεγάλης Σκιᾶς τὴν πνευματικὴ προστασία στὸ ἀναπαλαιωμένο σήμερα χτίριο τοῦ Κλεάνθου. Ἀπὸ τὰ 1837 εἶχε στεγάσει τὰ πρῶτα σκιρτήματα τοῦ Πανεπιστημίου μας ἕως τότε πὺ μεταφέρθηκε στὸ «φλογερὸ καμίνι» τοῦ Βαλαωρίτη στὰ 1841, καὶ ὥσπου καὶ αὐτὸ συμπληρώθηκε στὰ 1864 ὥστε ἀπὸ Ὁθωνικὸ ὀνομάστηκε «Ἐθνικὸ» Δομπόλιο καὶ Καποδιστριακό.

Ἐκεῖ λοιπὸν μὲ συνοδεύει καὶ τώρα ἡ μνήμη. Ἐκεῖ θὰ συναντήσῃ ἡ φαντασία μου τοὺς φοιτητὲς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πὺ ντυμένοι μὲ τὰ καλὰ τους καὶ μὲ τὰ πλατύγυρα μαῦρα καπέλα τους, πῆγαιναν ν' ἀντλήσουν τὴν Πανεπιστημιακὴ σοφία καὶ νὰ προσκυνήσουν τοὺς θεοὺς στοῦ ποιητῆ τὸ «σεργιάνι τῆς Πλάκας».

Κάποια βελάδα ἀπὸ δεῦτερο χέρι θὰ φοροῦσαν τὶς Κυριακές, σφυχτοκουμπωμένη πάνω ἀπὸ τὰ σκληρὰ κολλάρια, ἢ κάποιο παλιὸ σακάκι τὶς καθημερινὲς μὲ ἀταίριαστο περισσευούμενο γιλέκο καὶ καλλιτεχνικὸ ἀνεμιστὸ λαιμοδέτη.

Αὐτὸς ὁ φοιτητὴς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κάτοικος ἴσως ὁ ἐπαρχιώτης μιᾶς κάποιας νοικιασμένης τρώγλης ἢ σοφίτας, εἶναι καὶ ἐκεῖνος πὺ παρ' ὅλη τὴν κοινωνικὴ ἀνωριμότητά του, ὄνειρευόταν τὴν αἰώνια γυναικα, ὄχι σὰν ἴση μ' αὐτόν, ἀλλὰ σὰν ἀξιώπρεπο ταῖρι μελλοντικό. «Τίναζαν» τότε οἱ φοιτητὲς ἀπάνω στὶς ξανθὲς καὶ μελαχρινὲς ρομαντικὲς πλεξίδες, ἀνθισμένες ἀμυγδαλιές, ποτισμένες μὲ ροδόσταμο τοῦ τραγουδιοῦ. Καὶ τοῦ Μιμίκου, τοῦ φοιτητῆ τῆς ἱατρικῆς, πὺ ἡ φήμη τὸν ἔκανε κιόλας γιατρό, ἡ ἀπογοητευμένη εὐαισθησία συνάντησε τὴ Μαίρη, στὸ βάραθρο τοῦ μύθου πὺ κανένας ζωντανὸς δὲν ἔχει γνωρίσει!...

Ἀνάμεσα στοὺς 52 πρῶτους φοιτητὲς καὶ τοὺς 75 ἀκροατές, ὁ πρῶτος πὺ ἀποφοίτησε μὲ ἄριστα ἦταν στὰ 1842 ὁ Ἀθανάσιος Γούδας πὺ ἦταν καὶ ὁ πρῶτος πὺ γράφτηκε στὴν ἱατρικὴ Σχολή ἀλλὰ καὶ ὁ πρῶτος ταραχοποιός. Πρῶτος στὴ Νομικὴ ὁ Β. Νικολόπουλος, στὴ Θεολογικὴ ὁ Κ. Κλεάνθης καὶ στὸ Φαρμακευτικὸ Σχολεῖο ὁ Ι. Κιζάνης.

Σκοπὸς ὅλης αὐτῆς τῆς νεότητος ἦταν ἡ μάθηση, ἱερὴ σὰν θρησκεία, ὄχι ὅμως μόνο σὰν πνευματικὴ τροφή ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἄνοδο τοῦ μορφωμένου ἀνθρώπου πὺ προσπαθοῦσε νὰ μάθει τρόπους γιὰ νὰ ξεπεράσῃ τὶς ταπεινωτικὲς συνήθειες τοῦ Τουρκοπισμένου ραγιᾶ, δέσμιου μὲ τεμενάδες καὶ χειροφιλήματα, στὰ σπίτια μὲ τοὺς ὀντάδες πὺ ἔκαναν τὸν Παπαφλέσσα νὰ νομίζει πὺ ὁ Ἕλληνας ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν πὺ ἔγινε, θὰ ἔπρεπε νὰ μοιάζῃ μὲ πασά.

Ὁ φοιτητὴς, λοιπόν, τῆς ἐλεύθερης πιά πατρίδας του ἦταν ὑπερήφανος γιὰ τὸν τίτλο του, καὶ βαθὺς ἦταν ὁ σεβασμὸς του γιὰ τοὺς δασκάλους του καὶ τοὺς ἡλικι-

ωμένους, μιμητική ἄλλωστε συμπεριφορά τοῦ Εὐρωπαίου φοιτητῆ τῆς Δύσης. Οἱ Βαυaroὶ συνοδοὶ τοῦ Ὅθωνα, καθηγητὲς τοῦ Πανεπιστημίου, ἐπέδειχναν, μὲ τὸν τρόπο τους καὶ τὸ παράδειγμά τους, τὸν τόνο τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀνωτερότητας τοῦ φοιτητῆ, καὶ ἃς μὴν ἦταν ἀκόμα ἱκανὴ ἡ ἑλληνικὴ Μέση Ἐκπαίδευση νὰ τὸν προετοιμάσει.

Δίπλα στὶς τοτινὲς ὑποχρεώσεις τοῦ φοιτητῆ πού, τὴν «καλαμαρία» στὸ σελάχι τοῦ πατέρα του, τὴν εἶχε ἀντικαταστήσει τὸ «μελανοδοχεῖον» καὶ τὸ «μολυβδοκόνδον», ξεσποῦσε δυστυχῶς κάποτε ἡ ὀργὴ τοῦ πατροπαράδοτου «φιλότιμου» στὶς ἐπαφές του μὲ τὸ καφεενδάκι. Ἔτσι ἡ ἀπότομη ἀνταλλαγὴ τοῦ σκληροῦ τσαρουχιοῦ μὲ τὸ εὐρωπαϊκὸ «στιβάλι», ἔμοιαζε κάπου-κάπου στὸ «καλάμι» πὺ ποτὲ δὲν κατόρθωσε ὁ Ἕλληνας νὰ καβαλίσαι τελικὰ ἀτιμώρητα. Ἀλλὰ ὅπως, σὲ καμιά ἐποχὴ, ὁ Ἕλληνας δὲν ἐπιτρέπει νὰ τοῦ πατήσεις ἄθελα τὸ πόδι, ἀκόμα καὶ ὅταν τοῦ ζητήσεις συγγνώμη, ἔτσι καὶ ὁ φοιτητὴς ἐκεῖνος, νεοφώτιστος, ἀνώριμα ἀπαιτητικὸς καὶ ὑπεροπτικὸς μικρομέγας, ἄρχισε νὰ ὑπερβάλλει τὴν προσωπικότητά του. Γιὰ τοῦτο ἡ εὐαίσθησι ἐνάντια καὶ στὴν παραμικρὴ προσβλητικὴ τάχα νύξη μιᾶς ἐνδεχόμενης συνακόλουθης βεντέτας, ἄναβε τὰ αἵματα τοῦ καυᾶ, καὶ ἀκόμα περισσότερο ὅταν ὁ πειραγμένος εἶχε ἄδικο!. Ἀρχίζουν λοιπὸν νὰ ἐκδηλώνονται φοιτητικὲς εὐαίσθησιες. Φαίνεται ὅμως πὺς καὶ οἱ καθηγητὲς μὲ τὴ δική τους τὴν τεχνητὴ καὶ ὑπεροπτικὴ μεγαλοπρέπεια τῆς ἐποχῆς τους, δὲν ἀναγνώριζαν ὅσο ἔπρεπε τὴν ἐξελικτικὴ προσωπικότητα τοῦ φοιτητῆ, πὺ ἀντὶ κατανόηση, κατεύθυνση καὶ καλωσύνη, συναντοῦσε συχνὰ τὸ ἐπίπεδο τοῦ δούλου, χωρὶς νὰ τοῦ ἐπιτρέπεται ἀντίρρηση χωρὶς ἐξήγηση, χωρὶς δικαιολογία, χωρὶς συγγνώμη.

Ἔτσι τὰ πρῶτα μικροεπεισόδια σημειώθηκαν τὸν πρῶτο κιόλας χρόνο (1839), ὅταν οἱ ἀτίθασοι φοιτητὲς κήρυξαν ἀποχὴ ἀπὸ τὰ μαθήματα ἐπειδὴ ζητήθηκε ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῆς Ἀνατομικῆς καὶ Φυσιολογίας Δ. Μαυροκορδάτο νὰ προσφέρει μελετητικὲς σημειώσεις ἢ τουλάχιστο νὰ διδάσκει μὲ ρυθμὸ ὑπαγορευτικὸ. Φαίνεται μάλιστα πὺς ὑποβλήθηκε ἀπὸ τοὺς φοιτητὲς στὴν Γραμματεία τῆς Ἐπικράτειας γιὰ τὴν Παιδεία τοῦ 1840 μελέτη σχετικὴ μὲ τίς ἐλλείψεις τῆς ἱατρικῆς Σχολῆς.

Ἐξακολούθησαν πολλὲς μικροταραχὲς ἀπὸ τοὺς πάντα ἀπαιτητικοὺς φοιτητὲς, χωρὶς ὅμως νὰ τοὺς ἀποδοθεῖ περισσότερη σημασία παρὰ ὅση ἀποδιδόταν τότε στὰ ἀναγκαστικὰ ὑποταγμένα νιάτα, σύμφωνα μὲ τὴν αὐταρχικὴ νοοτροπία τῆς ἐποχῆς. Ἡ πρώτη ὅμως σοβαρότερη φοιτητικὴ ἀναταραχὴ ἦταν ἐκείνη πὺ ἐξιστορεῖ ὁ Γεώργιος Ψύλλας στὰ γλαφυρότατα «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Βίου του» (1794 - 1879) πὺ εἶμαι εὐτυχής, καὶ υπερήφανος μάλιστα ὅτι μεσολάβησα γιὰ τὴν ἐκδοσὴ τους στὰ Μνημεῖα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Στὴν θητεία λοιπὸν τῆς Πρυτανείας τοῦ καθηγητῆ Κων/νου Κοντογόνου, στὰ

1853, ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Γεώργιος Ψύλλας ἀνέθεσε τὴν συνέχιση τῆς διδασκαλίας στὸν ὑφηγητὴ Θεόδωρο Αἰγινήτη, (τὸν κατοπινὸ μεγάλο εὐεργέτη τοῦ Πανεπιστημίου) καὶ ὕστερα ἀπὸ 6 χρόνια εὐδόκιμης διδασκαλίας τῆς Παθολογίας, προβίβασε καὶ τὸν Αἰγινήτη, σὲ ἑκτακτο καθηγητὴ. Ἐνῶ ὁμως περιορίσε ταυτόχρονα τὸν τακτικὸ καθηγητὴ Γεώργιο Μακκᾶ, ποὺ δίδασκε ὡς τότε ἐπίσημα τὸ ἴδιο μάθημα, στὴ διδασκαλία ὅχι τῆς θεωρητικῆς Παθολογίας ἀλλὰ μόνο τῆς Κλινικῆς. Ἡ πράξη αὐτὴ τοῦ ὑπουργοῦ ὁδήγησε σὲ διαμαρτυρίες τῶν φοιτητῶν ποὺ ἀποδοκίμασαν τὸν Αἰγινήτη στὸ πρῶτο του μὲ πολυτάραχη ἐκδήλωση μάθημα. Τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ δὲν θὰ εἶχε ἰδιαίτερη σημασία ἂν ὁ εὐαίσθητος καὶ συνεπὴς ὑπουργὸς δὲν ὑπέβαλλε ἀμέσως τὴν παραίτησή του. Καὶ παρ' ὅλη τὴν ἀρνητικὴ ἐπιμονὴ τοῦ Πρωθυπουργοῦ Ἀλέξανδρου Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ Στέμματος, δὲν θέλησε νὰ τὴν ἀποσύρει, παρέχοντας ἔτσι ἀξιόλογο παράδειγμα ὑπουργικῆς εὐθιζίας.

Τὸ λυπηρὸ αὐτὸ ἐπεισόδιο τῆς ταραγμένης ἐποχῆς δὲν εἶχε ἄλλη ἐξέλιξη καὶ ἔτσι ὅχι μόνο ξεχάστηκε, ἀλλὰ φαίνεται πὼς κάπως παραδειγματίσε καθηγητὲς καὶ φοιτητὲς ὥστε ἔβαλαν τὰ καλά τους καὶ οἱ δύο πλευρές, νὰ μὴ ξανασυμβεῖ.

Πὼς ὁμως νὰ συγκρατηθεῖ μιὰ ζωντανὴ νεολαία ποὺ παρακολουθοῦσε τὰ κραυγαλέα κενὰ τῆς ἀγνοίας τῆς δημοκρατικῆς ἰσότητος καὶ τίς κατάφωρες αὐθαιρεσίες μιᾶς φεουδαρχικῆς ἐποχῆς; Ὡστόσο ἡ Ἐθνοσυνέλευση εἶχε ψηφίσει στὶς 18 Μαρτίου τοῦ 1844 τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδας. Ἀλλὰ τὸ ἀνήσυχο πνεῦμα τῆς πολιτικῆς ἀστάθειας ὁδηγοῦσε σὲ ἀδιάκοπη ἀναταραχὴ, ὑποδουλισμένη ἀπὸ τὰ ξενοκίνητα πολιτικὰ κόμματα καὶ τὴν ὑποταγὴ τοῦ Στέμματος ποὺ προσπαθοῦσε νὰ κρατηθεῖ στὴν ἐξουσία, ἀκόμα καὶ χωρὶς πιά νὰ εἶναι τυπικὰ ἀπολυταρχικό.

Αὐτὰ δὲν περνοῦσαν ἀπαράτηρητα στοὺς φοιτητὲς. Ἡ ἀντανάκλαση τῆς ἀνωμαλίας ἀπάνω στὰ νιάτα δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ γίνεται καθημερινὰ ἐντονότερη.

Δὲν εἶναι γνωστὸ ποιὸς εἶχε τὴν ἔμπνευση νὰ υποβάλει στοὺς φοιτητὲς τὴ σκέψη νὰ χρησιμοποιήσουν σὰν σῆμα χλευασμοῦ καὶ ἀντιδυναστικῆς ἀνταρσίας τὸ λεγόμενο «σκιάδιο», ἓνα εἶδος «ἀνοιχτοῦ ἀλεξηλίου» ὅπως ἐπεξηγεῖ τὸ λεξικό, δηλαδὴ ἓνα γεῖσο ἢ Σιφναϊκὴ ψάθα, τοῦ περιφρημοῦ τσουμπὲ ἀπὸ τὸ τσαρικὸ μακρὺ ἐπανωφόρι ποὺ φοροῦσαν. Τὴν κυβέρνηση Βούλγαρη, ποὺ κατόρθωσε νὰ κρατηθεῖ τρία χρόνια (27 Σεπτεμβρίου 1855 - 1858 καὶ ποὺ ἀνέδειξε τὸν Ἀλέξανδρο Κουμουνδούρο, τὸν Θρασύβουλο Ζαΐμη, τὸν Ἐπαμεινώνδα Δεληγιώργη, τὸν Μπενιζέλο Ροῦσο, τὸν Δημ. Καλιφρονᾶ, τὸν Ἀθανάσιο Πετσάλη καὶ ἄλλους, στελέχη ποὺ ἔδρασαν σημαντικὰ ἀργότερα), διαδέχθηκε στὰ 1858 ὁ Ἀθανάσιος Μιαούλης, γιὸς τοῦ θρυλικοῦ ναυάρχου (Βῶκος). Κληρονόμησε ὁμως καὶ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ἀντιδυναστικοῦ πνεύματος ποὺ ὅλο καὶ ἔπαιρνε διαστάσεις μὲ ἐπικεφαλῆς γιὰ πρώτη φορὰ πολιτικοποιημένους τοὺς Σκιαδικοὺς φοιτητὲς ποὺ στὶς 10, 11 καὶ 12 Μαΐου τοῦ 1859 ἔγιναν

άφορμή νά δημιουργηθοῦν τὰ «Σκιαδικά» ἐπεισόδια. Ποιὸς ξέρεי ὕστερ' ἀπὸ πόσες προκλήσεις ἀναγκάστηκε νὰ τοὺς ἐπιτεθεῖ ἡ ἀστυνομία μπροστὰ στοὺς Βασιλεῖς καὶ τὴν κοινωνία στὸ Πολύγωνο. Νὰ τοὺς δεῖρει μὲ σκληρότητα καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσει καταδιωκόμενους νὰ ὀχυρωθοῦν στὸ Πανεπιστήμιο. Ὁ Πρύτανης Δημήτριος Στροῦμπος διέκοψε τὰ μαθήματα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπαίτηση τῶν φοιτητῶν νὰ παραιτηθεῖ ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας, πράγμα πὺ ὕστερα ἀπὸ 3 μέρες κατορθώθηκε. Ἦταν ἡ πρώτη πολιτικὴ καὶ πολιτειακὴ φοιτητικὴ ἐκδήλωση.

Στὸ ἀναμεταξὺ ἡ ἐξέλιξη προετοίμαζε τὴν ἔξωση τοῦ Ὁθωνα. Ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Ἀμαλία περιόδευαν ὅπως εἶναι γνωστὸ στίς ἐπαρχίες ὅπου ἦταν περισσότερο σεβαστοὶ παρὰ στὴν πρωτεύουσα. Εἶχαν ἄλλωστε δημιουργηθεῖ παρατάξεις, «οἱ ὄρεινοὶ καὶ οἱ πεδινοί», πὺ μὲ τὴν ἀποχώρηση τοῦ Βασιλικοῦ ζεύγους, συντέλεσαν σημαντικὰ στὴν ἀπώση τῆς ἀναρχίας καὶ τὴν ἐπικράτησή της, παρ' ὅλες τὶς προσπάθειες τῆς τριανδρικῆς Κυβέρνησης Βούλγαρη, Κανάρη καὶ Ρούφου.

Ὡστόσο ὁμως ὁ ἐλληνικὸς λαὸς τιμωρήθηκε σκληρὰ στὰ 1854 γιὰ τὶς ἀμαρτίες τοῦ ἀπὸ τὴν τρομερὴ ἐπιδημία χολέρας στὸν Πειραιᾶ καὶ στὴν Ἀθήνα πὺ θέρισε τοὺς κατοίκους καὶ πὺ περιγράφει μὲ κάθε λεπτομέρεια ὁ Νικόλαος Δραγούμης. Τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ (1853) ὁ ἀντισσαρικός Κριμαϊκὸς πόλεμος ἐπηρέασε σημαντικὰ τὰ ἐλληνικὰ πνεύματα. Στὴ Σύρα ὁ Λεωσσάκος ἐπαναστατεῖ στὰ 1862 (τὸν Φεβρουάριο) κατὰ τοῦ Στέμματος λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση. Μὲ τὴν παρέμβαση τοῦ Στρατοῦ δημιουργοῦνται πολύνεκρες συγκρούσεις καὶ σκοτώνεται καὶ ὁ ἴδιος. Παρ' ὅλον ὁμως τὸν φόνο τοῦ φοιτητῆ Σκαρδέλη καὶ τοῦ φοιτητῆ Ἀριστείδη Δόσιου τὴν ἀπόπειρα δολοφονίας τῆς Ἀμαλίας στὰ 1861, οἱ ἀνοργάνωτοι φοιτητὲς δὲν ξεσηκώνονται. Ἦταν ὡστόσο ἡ πρώτη πικρὴ γεύση ἔντονου πολιτικοῦ διχασμοῦ πὺ γνώρισε ἡ νεώτερη Ἑλλάδα.

Στις 10 Ὀκτωβρίου τοῦ 1862 ξέσπασε ἡ Ἐπανάσταση πὺ ἐκθρόνισε καὶ ἐξόρισε τὸν Ὁθωνα. Σὲ μιὰ πτέρυγα τοῦ μισοτελειωμένου Πανεπιστημιακοῦ κτιρίου, τοῦ ἀριστουργήματος τοῦ Χριστοφόρου Hansen, εἶχαν συγκεντρωθεῖ ὁ Βούλγαρης, ὁ Κανάρης καὶ ὁ Ρούφος πρὶν κηρύξουν τὴν ἐκπτώση τοῦ Ὁθωνα καὶ τῆς Ἀμαλίας. Ὁ Νομικὸς καθηγητὴς Νικόλαος Σαρίπολος, ἔντονα ἀντίθετος στὸ Στέμμα, τόνωσε τοὺς διστακτικούς καὶ διόρθωσε τὴν νομικὴ μορφή τοῦ ψηφίσματος πὺ εἶχε διατυπωθεῖ ἀπὸ τὸν Ἐπαμεινώνδα Δεληγιώργη στὸ στρατώνα τοῦ πυροβολικοῦ. Ὡστε ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο, ὅπως εἶχε προβλέψει ὁ Κολοκοτρώνης, ξεκίνησε ἡ πτώση τοῦ Θρόνου! Στὴ μεσοβασιλεία πὺ ἀκολούθησε ἦταν ἐπόμενο νὰ διασαλευθεῖ ἡ Τάξη. Ὅμως γιὰ νὰ ἀντιμετωπιστεῖ ἡ κατάσταση καὶ νὰ προληφθοῦν χειρότερα δὲν ὑπῆρχαν διαθέσιμα ὄργανα στὴν Ἀθήνα. Ἡ κοινωνικὴ σύνθεση καὶ τὸ ἐπίπεδό της δὲν διέθετε ἀκόμη ἀρκετὴ νόμιμη προστασία πὺ δυστυχῶς καὶ σήμερα λείπει ὅταν

παρουσιάζονται ανώμαλες συνθήκες. Ἡ γιαγιά μου μοῦ ἔχει διηγηθεῖ πῶς ἐπειδὴ ὁ παππούς μου ἦταν ἀξιοματικὸς ἐναντιωμένος στὸν Ὅθωνα ἔσωσε τὸν διευθυντὴ τῆς ἀστυνομίας Καραγιαννόπουλο τοῦ Ναυπλίου, φίλο του καὶ μικρόσωμο, ποὺ τρύπωσε παρὰ τὴν διαμαρτυρία τῆς ἀμήχανης κυρίας, κάτω ἀπὸ τὸ κρινολίνο τῆς!!

Ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου ποὺ ἀπὸ Ὅθωνικὸ ἀμέσως μετονομάστηκε ἀπὸ τὴν προσωρινὴ τριανδρική Κυβέρνηση Βούλγαρη, Κανάρη καὶ Ρούφου σὲ «Ἐθνικό», διέθετε τόσο κύρος ὥστε χωρὶς νὰ ρωτήσῃ κανένα ἀποφάσισε, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν πρυτανικὴ λογοδοσία τοῦ Πέτρου Παπαρρηγόπουλου, τὰ ἀκόλουθα:

Ἐξί μέρες μετὰ τὴν πρώτη μέρα τῆς ἐπανάστασης ὁ Πρύτανης κάλεσε τοὺς φοιτητὲς νὰ συγκροτήσουν «Πανεπιστημιακὴ Φάλαγγα» μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς καθηγητὲς, γιὰ νὰ τηρήσουν τὴν τάξη στὴν Πρωτεύουσα, «ἀφ' ἧς (ὅπως γράφει) ἐξήρτητο ἡ τοῦ ὅλου κράτους τάξις». Εἶναι ἀξιοπερίεργο ὅτι χωρὶς κανένα ἄλλο ἔλεγχο καὶ καμιά διαδικασία, βρέθηκαν ἀρκετὰ ὅπλα γιὰ νὰ παραδοθοῦν στοὺς φαλαγγίτες φοιτητὲς καὶ τοὺς καθηγητὲς. Ὁ Δημήτριος Βερναρδάκης φαίνεται ὅτι τὰ «προσήνεγκεν ἐν καιροῖς εὐθέτοις ὅπως χρησιμεύσωσιν ἐν δέοντι τῇ πατρίδι».

Ὡστε ὁ σοφὸς Βερναρδάκης διέθετε ὅπλοστάσιο;

Θὰ ἦταν μέγας ὁ πειρασμὸς νὰ ἀναφερθοῦν ἐδῶ γνωστὰ ἱστορικὰ ὀνόματα καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν μὲ τίς στρατιωτικὲς στολές τους, (μερικὰ ἀναφέρονται στὸ βιβλίο μου «Καταφύγια»), ποὺ ἀποτέλεσαν τὴ φάλαγγα. Ἀλλὰ χῶρος καὶ χρόνος δὲν ἐπιτρέπουν σήμερα, ὥστε θὰ περιοριστῶ στὰ οὐσιαστικά.

Γιὰ νὰ μπορέσει νὰ συντηρηθεῖ ἡ φάλαγγα ἔπρεπε νὰ ἐξευρεθοῦν χρήματα. Ἐνῶ ἡ συγκρότηση τῆς φάλαγγας ἦταν ἀνεκτὴ καὶ εὐπρόσδεκτη ἀπὸ τὸ Κράτος, ἐν τούτοις δὲν ὑπῆρχαν χρήματα στὸ Δημόσιο Ταμεῖο γιὰ τὴν τήρηση τῆς Δημόσιας τάξης. Τὸ Πανεπιστήμιο κάτι κατόρθωσε νὰ ἐξοικονομήσῃ, κυρίτερα ὁ δίσκος τῆς ἐπαιτείας προμήθευε τὴν συντήρηση. Ἀπὸ τὴν Πρυτανικὴ λογοδοσία τοῦ Πέτρου Παπαρρηγόπουλου πληροφορούμεθα πῶς «ὁ φιλογενὴς κ. Δημήτριος Θωμαΐδης πρῶτος προσήνεγκεν 1.000 δρχ. Τοῦτον παρηκολούθησεν ἡ μεγάλῳ κ. Ἑλένη Τοσίτσα, προσενεγκούσα δρχ. 10.000 καὶ ἰσάριθμον ποσὸν προσήνεγκεν ὁ εἰς πᾶν ἔργον πρόθυμος κ. Ἀναστάσιος Μανάκης. 1.000 προσέφερεν ἡ ὑπὲρ παντὸς ἔθνωφελοῦς ἔργου ἐνθουσιῶσα κ. Τερψιχόρη Βασιλείου Μελά, (σύζυγος τοῦ ἀργότερα Δημάρχου), 200 δὲ δραχμὰς διὰ τὴν ἐνδυσασίαν 2 ἔθνοφυλάκων ὁ κ. Στέφ. Ἀγέλαστος».

Ἀκολουθεῖ ὁ λεπτομερειακὸς προϋπολογισμός.

«Οὕτω – λογοδοτεῖ ὁ Πρύτανης – τελειοποιηθέντων πάντων, ἡ φάλαγγα προθύμως μετέσχε πάσης ὑπηρεσίας, ἐφρουρήσεν ὡς ἐρρέθη περιπολοῦσα ἐν νυκτὶ τὴν πόλιν, ἐφύλαξε δημόσια καταστήματα καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀπετέλεσε μέρος τῆς φρουρᾶς τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως». Διοικητὴς τῆς φάλαγγας ὑπῆρξε στὴν ἀρχὴ ὁ

Λοχαγὸς καθηγητὴς Ζουμπούλης καὶ ἀργότερα ὁ Ὑπολοχαγὸς Ἀλ. Πραϊδῆς, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.

Ὁ Πρύτανης Παπαρρηγόπουλος προσθέτει στὴν λογοδοσίαν του: «Εἰ καὶ πολλοὶ τῶν καθηγητῶν διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς ἑξεις καὶ τὴν υἰεὶαν ἤκιστα ἦσαν ἐπιτήδαιοι πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ φρουροῦ τῆς Δημοσίας Τάξεως, προθύμως ἀπεδύθησαν εἰς τὸν ἀγῶνα, περιπολοῦντες κατὰ τὰς χειμερινὰς ἐκείνας νύκτας, ἀγρυπνοῦντες, ταλαιπωρούμενοι καὶ κινδύνους ὑφιστάμενοι. Εὐτυχῆς ὅτι δύναμαι ἐν πλήρει τῶν πραγμάτων συνειδήσει νὰ μαρτυρήσω περὶ αὐτῶν καὶ νὰ προσθέσω ὅτι οὐδεὶς τῶν συναδέλφων μου ἐκωλύθη ἐκ τῶν κακουχιῶν ἐκείνων νὰ διδάσκη κατὰ τὰς τεταγμένας ἡμέρας καὶ ὥρας τὰ ἀνατεθειμένα αὐτῷ μαθήματα, μὴ ἔχων οὔτε τὰς ἐορτάς ἀνάπαισιν, διότι αὐταὶ ὠρίσθησαν εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις. Ὅ,τι δὲ εἶπον περὶ τῶν καθηγητῶν ἰσχύει διὰ τοὺς φίλους φοιτητάς, οἵτινες ὡς νεώτεροι εἰς πλείστους ἐξετίθεντο ἀγῶνας, καὶ ὅμως τὰ τῶν μαθημάτων ἀκροατήρια ποτὲ δὲν ἔμειναν κενά».

Ἀπὸ τὸν τρίτον χρόνον ἡ ζωὴ τῆς φάλαγγας ἀρχίζει νὰ ἀτροφεῖ χωρὶς νὰ καταργηθεῖ ἀπόλυτα, ἕως τὸ 1867 ὁπότε συγκροτεῖται ἡ ἐπίσημη ἐθνοφρουρά. Ἡ ἐπιμονὴ τῶν φοιτητῶν νὰ συνεχιστεῖ ἡ φάλαγγα δημιουργεῖ μερικὰς ταραχὰς καὶ ἐπεισόδια πού σιγὰ - σιγὰ ἐξατμίστηκαν, ἀφοῦ ὅμως τὸ 1875 κυρώθηκε νέος ὀργανισμὸς τῆς φάλαγγας ὅπου καὶ ἀναγράφεται στὸ Πανεπιστημιακὸ πρόγραμμα μάθημα «ὀπλοστασί-ας». Ἔτσι ἡ φάλαγγα μὲ ἔντονη στὴν ἀρχὴ δράση, ἔζησε ὥστόσο 5 περίπου χρόνια.

Εἶναι πάντα διδακτικὴ ἡ Ἱστορία καὶ θαυμάζει κανεὶς μὲ πόσο θάρρος τὸ Πανεπιστήμιο ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν εὐθύναν νὰ ἐξοπλίσαι ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμή στὴν ἄλλην 600 - 840 φοιτητὲς, καὶ νὰ στηριχτεῖ σ' αὐτοὺς γιὰ νὰ τηρήσει τὴν Τάξιν. Πῶς δὲν φοβήθηκε οὔτε τὸ Πανεπιστήμιο οὔτε ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις τίς πολιτικὰς καὶ ἴσως ἐνοπλεις συγκρούσεις ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἐκνευρισμένους νέους; Ἀλλὰ καὶ μέσα στὸ πολιτικὸ περιβάλλον μιᾶς ἐποχῆς ὅπου ἡ πολιτικὴ εἶχε ἐξάψει τὸ λαόν. Τὸ πείραμα ὑπῆρξε ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνον, ἀλλὰ φέρνει τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ὅταν φιλοτιμηθοῦν τὰ ἑλληνικὰ νιάτα γιὰ τὴν ἐπιδίωξιν κάποιου ἀνώτερου σκοποῦ, ἡ πίστη στὰ καθήκοντα πού ἀναλαμβάνουν, ἀποκτᾷ περισσότερην ἴσως σταθερότητα παρὰ σὲ μεγαλύτερες ἡλικίας. Φαντάζεται κανεὶς πόση ὑπερφάνεια θὰ αἰσθάνθηκαν αὐτοὶ οἱ φοιτητὲς γιὰ τὴν ἐμπιστοσύνην πού τοὺς ἐπέδειξαν οἱ καθηγηταί τους. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ καθηγηταί δὲν φοβήθηκαν τίς περιπέτειας καὶ πρόθυμα δέχτηκαν νὰ φορέσουν τὴ σχετικὴ στολὴν καὶ νὰ τεθοῦν ἐπικεφαλῆς τῶν φοιτητῶν, φέρνει τὴν ἀπόδειξιν πόσο στενὰ συνυφασμένος ἦταν ὁ δάσκαλος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μὲ τοὺς φοιτητὲς καὶ τὰ πανεπιστημιακὰ καθήκοντα.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1870 ἡ Ἀντιδυναστικὴ ἀτμόσφαιρα κατὰ τοῦ Γεωργίου τοῦ Α' ξεσπάει πάλιν στὸ φοιτητικὸν κόσμον μὲ συλλήψεις ταραχοποιῶν φοιτητῶν (Ἀνα

στάσιος Γούδας). Στὰ 1875 (πρύτανης Ἰωάννης Κόκκινος) ἡ φοιτητικὴ ἀνησυχία ἐπεκτείνεται καὶ στὸ Πολυτεχνεῖο, ὅπου μοιράζονται ἐπαναστατικὲς προκηρύξεις ποὺ ὀδηγοῦν σὲ κατάληψη τοῦ Πανεπιστημίου ἀπὸ τοὺς φοιτητὲς καὶ ἀποχή ἀπὸ τὰ μαθήματα. Οἱ φοιτητὲς ἀρχίζουν ἐπαφὲς μὲ τοὺς συναδέλφους τους στὸ ἐξωτερικό. Ἡ Πρωτομαγιάτικη γιορτὴ στὰ 1894 (πρύτανης ὁ μαθηματικὸς Ἰωάννης Χατζηδάκης) παρουσιάζει ἐκδηλώσεις διαμαρτυρίας ἀπὸ ἐξωτερικὸ πρὸς συγκλονίζουν τὸν φοιτητικὸ κόσμο.

Ὡστόσο δὲν εἶχε διαμορφωθεῖ ἀκόμα σοβαρότερη ἐπαναστατικὴ ἐκδήλωση στὸ Πανεπιστήμιο. Τὰ νιάτα εἶναι πάντοτε ζωηρὰ ἀλλὰ καὶ οἱ ἐποχὲς παρέχουν ἀρκετὲς ἀφορμές. Ἡ ληστρική αἰχμαλωσία Ἀγγλῶν ἐπισήμων στὸ Δῆλεσι καὶ ἡ ἄρνηση τῆς Κυβέρνησης Ζαΐμη νὰ ἐνδώσει στὸν ἐκβιασμό μὲ ἀποτέλεσμα τοὺς φόνους, ἀναστατώνει τὴν πολιτικὴ καὶ τὴν κοινωνία. Ὡστόσο ἡ Πανεπιστημιακὴ Φάλαγγα εἶχε ἀφήσει εὐμενεῖς ἐντυπώσεις ποὺ θὰ ἔπρεπε ν' ἀποτελοῦν παράδειγμα ἐποικοδομητικὸ γιὰ τὸ μέλλον. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἱστορία δὲν σταματᾷ στὰ κατορθώματα, ἐνῶ τὰ διαβολικὰ ζιζάνια ὑποθάλλουν ἀδιάκοπα τὴν ταραχή.

Ἔτσι ὅστερ' ἀπὸ κάποια νηνεμία ὅπου συνέβαλε καὶ ἡ καλύτερη Πανεπιστημιακὴ ὀργάνωση ὅσο καὶ ἡ ἐμπνευσμένη πολιτικὴ ἡγεσία τοῦ Χαρίλαου Τρικούπη, ξεσποῦν στὰ 1897 τὰ Γ α λ β α ν ι κ á, χωρὶς πολιτικὸ ἐλατήριο, πιθανότατα ὅμως μὲ σχετικὲς μικροπολιτικὲς ἐκμεταλλευτικὲς παρασκευιακὲς ἐπιδράσεις.

Ὁ Ἰούλιος Γαλβάνης ὑπῆρξε ὁ σημαντικότερος Ἕλληνας χειρουργὸς τῆς ἐποχῆς. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου φαίνεται πῶς, εὐέξαπτος Κεφαλλονίτης, ἐκνευρίστηκε ἀπὸ ποιὸς ξέρει ποιά ἐπιπόλαιη φοιτητικὴ πρόκληση καὶ ἀντὶ νὰ συγκρατηθεῖ προτίμησε ν' ἀνταποδώσει τὴν αὐθάδεια μὲ πολὺ ἀπότομα καὶ προσβλητικὰ λόγια πρὸς τοὺς φοιτητὲς. Αὐτοί, μὲ τὸ ζωνάρι ἑτοιμο γιὰ κανγὰ, δὲν περιορίστηκαν οἱ θερμοαίμοι σὲ διαμαρτυρία, ἀλλὰ παρακίνησαν καὶ τοὺς φοιτητὲς τῶν ἄλλων Σχολῶν νὰ ζητήσουν τὴν ἀπόλυση τοῦ καθηγητῆ. Ἄς μὴν ἐκπλαγοῦν ὅσοι ἀγνοοῦν τὴν ἱστορία ὅτι ἡ Σύγκλητος ζήτησε τὴ βοήθεια τοῦ στρατοῦ γιὰ νὰ κατασταλεῖ τὸ κίνημα ποὺ ἔπαιρνε ἐπαναστατικὲς διαστάσεις, ἀρχίζοντας ἀπὸ τοὺς στενοὺς δρόμους γύρω στὸ Πανεπιστήμιο, ἀλλὰ πλημμυρίζοντας καὶ τὴν ὁδὸ Σταδίου. Βρέθηκαν ὅπλα, ἴσως περισσευούμενα ἀπὸ τὴ Φάλαγγα, γιὰ νὰ ἀντισταθοῦν στὸ στρατό. Τὸ Πανεπιστήμιο ἐκλείσει ὅστερα ἀπὸ 10 μέρες 9 - 19 Ἰανουαρίου τοῦ 1897 μὲ Πρύτανη τὸν Χημικὸ Ἀναστάσιο Χρηστομάνο, καὶ μὲ τὴ μεσολάβηση τῆς ἐπιβολῆς τοῦ Γεωργίου Μιστριώτη.

Ἄς σημειωθεῖ ὅτι αὐτὰ συνέβαιναν τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1897 λίγες μέρες δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ τὴν κρητικὴ ἐπανάσταση καὶ τὴν κατάληψη στίς 2 Φεβρουαρίου τῆς Τουρκοκρατούμενης Κρήτης ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ Στρατό, μὲ ἐπικεφαλῆς τὴν ἱστορικὴ

μορφή του στρατηγού Τιμολέοντος Βάσσου, πράξη που όδηγησε στην κήρυξη του πολέμου από την Τουρκία και την απώλειά του από την ισχύ, επιπόλαιη και απροετοίμαστη Ελλάδα.

Η πολιτικοστρατιωτική ατμόσφαιρα ήταν, λοιπόν, κιόλας ηλεκτρισμένη και έτσι κάπως παράξενος ο έντοπισμός στα Γαλβανικά, που δεν είχαν φανερά τουλάχιστον πολιτικά ελατήρια και άνηκαν στο πλαίσιο των άμοιβαίων «Ρωμαϊκών» εκνευρισμών.

Δεν πέρασαν όμως πολλές μέρες και δίπλα στη συνεχιζόμενη πολιτική αστάθεια, τα φοιτητικά πνεύματα βρέθηκαν έτοιμα να υποδεχθούν τα πολύ σοβαρότερα πολιτικά γεγονότα με την ανασυγκρότηση της Πανεπιστημιακής Φάλαγγας που ακολουθεί το στρατό στην Κρήτη. Εκεί ξεσπάει όλος ο απερίσπαστος ήρωισμός της νεολαίας που θρήνησε και δύο νεκρούς και πολλούς τραυματίες στις πολεμικές επιχειρήσεις.

Ο Πρύτανης Αναστάσιος Χρηστομάνος παρατάσσει με υπερηφάνεια πολλές δεκάδες τηλεγραφήματα από ξένα Πανεπιστήμια και ξένους φοιτητές και συλλόγους που εκφράζουν την συμπάθεια και τον θαυμασμό τους για την Ελληνική φοιτητική φιλοπατρία. Οί συνέπειες είναι γνωστές.

Στα 1901 η Βασίλισσα Όλγα, πολύ πιστή Χριστιανή, δεν μπορούσε να συνηθίσει στο ότι ο Έλληνικός λαός, που δεν ήταν αρκετά μορφωμένος, δεν καταλάβαινε τη γλώσσα του Ευαγγελίου. Χωρίς να προβλέψει το τί θα επακολουθοῦσε και με τη συμβολή του λόγιου καθηγητή του Πανεπιστημίου Άλεξίου Πάλλη και του προοδευτικού Δ/ντή της εφημερίδας «Ἀκρόπολις» Βλάσση Γαβριηλίδη, η Βασίλισσα προτείνει τη μετάφραση του Ευαγγελίου σε γλώσσα καταληπτή από το λαό, δηλαδή τη δημοτική καθαρεύουσα.

Είναι ενδιαφέρον ότι οί προοδευτικές πνευματικές δυνάμεις της εποχής συμφώνησαν με το Στέμμα σ' αυτό το θέμα, ενώ οί φοιτητές και η μεγαλύτερη μερίδα του λαού ακολούθησαν την όμόφωνη αρνητική και συντηρητική απόφαση της Ἱερᾶς Συνόδου, του Ἀρχιεπισκόπου, και αὐτοῦ ακόμα τοῦ Πατριάρχου. Ξεσποῦν λοιπόν οί φοιτητικές εκδηλώσεις με τὰ λεγόμενα Εὐαγγελικά.

Ο δυναμικός Φρούραρχος τῆς Ἀθήνας Μπαϊρακτάρης προσπάθησε να αντιμετωπίσει πολύκοσμο συλλαλητήριο τῶν φοιτητῶν (Πρύτανης Σ. Σακελλαρόπουλος) με βυτίο γεμάτο μελάνι που στιγματίσε τοὺς επαναστάτες. Τὸ θλιβερὸ ἐπεισόδιο που κόστισε 8 νεκροὺς και πολλοὺς τραυματίες, ανάμεσά τους και τὸν ἴδιο τὸν Πρωθυπουργό, εξουδετερώθηκε με τὴν τελικὴ ἀπόρριψη τῆς μετάφρασης, τὴν ἀπόλυση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Προκόπιου και τὴν παραίτηση τῆς Κυβέρνησης τοῦ Γεωργίου Θεότοκη.

Αὐτὴ ἡ παράξενη συντηρητικὴ ἐκδήλωση τῶν φοιτητῶν εἶχε ὕστερα ἀπὸ δύο

χρόνια (6 - 9 Νοεμβρίου 1903) παρόμοια συνέχεια με τὰ Ὁρεστιακά. Τὸ Φθινόπωρο ξέσπασε νέα φοιτητικὴ ὀργή, ἀντίθετη στὴ μετάφραση τῆς Ὁρέστειας σὲ γλώσσα δημοτικὴ, ποὺ πραγματοποιήθηκε ἀπὸ τὸν Γεώργιο Σωτηριάδη, Καθηγητὴ τῆς Ἀρχαιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο μὲ σημαντικὴ ἀκτινοβολία. Οἱ φοιτητὲς ζήτησαν νὰ ἀπαγορευτεῖ ἡ μετάφραση καί, ὅπως γράφει ὁ Πρύτανης Ἰωάννης Εὐταξίας, τὸ ἔτος δὲν διῆλθεν ἀνέφελον. Ἡ μεταφρασμένη Ὁρέστεια ἀνεβαίνει στὴ σκηνὴ τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου. Οἱ διαμαρτυρίες τῶν φοιτητῶν δὲν εἰσακούονται ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση Δημητρίου Ράλλη ποὺ ἀπέρριψε κάθε παρέμβαση. Ὅμως ὁ Γεώργιος Μιστριώτης, φανατικὸς γλωσσασμύντορας ἀλλὰ καὶ ἐπιφανὴς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, παρακινεῖ ἐκεῖνος τοὺς φοιτητὲς σὲ ἐπίθεση στὸ Βασιλικὸ Θέατρο. Ἐκεῖ ὁμως εἶχε ὀχυρωθεῖ προστατευτικὸς στρατὸς μὲ ἀποτέλεσμα δύο νεκροὺς φοιτητὲς καὶ ἑπτὰ τραυματίες. Τὸ ἐπεισόδιο διαλύθηκε ἀπὸ τὴ δυναμικὴ ἐπέμβαση, ἀλλὰ οἱ παραστάσεις σταμάτησαν χωρὶς νὰ παραιτηθεῖ ἡ Κυβέρνηση Δ. Ράλλη.

Ὑστερα ἀπὸ λίγο οἱ φοιτητὲς ἐξεγείρονται πάλι γιὰ τὴν τοποθέτηση τοῦ ἀνδριάντα τοῦ Κολοκοτρώνη ποὺ τὴν προτιμοῦσαν ἄλλοι. Καὶ συνεχίστηκαν οἱ ταραχὲς μὲ τὴν ἀντίθεση τῶν φοιτητῶν γιὰ τὸ ὑποχρεωτικὸ μάθημα τῆς γυμναστικῆς. Τὸ μάθημα ὁμως τῆς ὀπλοστασίας εἶχε ἐπιβληθεῖ ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση Δεληγιώργη στὰ 1864 μὲ τὴν ἀπόλυτη συμφωνία τῶν φοιτητῶν. Ἀργότερα καταργήθηκε.

Φτάνομε τώρα στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1909. Συγκροτεῖται ἡ Πανεπιστημιακὴ Ἐνωση ποὺ εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τὴν Κρήτη στὰ 1897 καὶ δραστηριοποιήθηκε ὑποστηρίζοντας κομματικὰ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου τίς πολιτικὲς προσπάθειες. Ὅμως γύρω στὰ 1911 τὸ ἐμπνευσμένο προοδευτικὸ πνεῦμα τοῦ Ἀλεξάνδρου Δελμούζου συναντᾷ ἀντίθετους τοὺς φοιτητὲς, ποὺ ἀναγκάζουν τὸ περίφημο Πειραματικὸ Παρθεναγωγεῖο τοῦ Βόλου νὰ κλείσει.

Ὑστερ' ἀπὸ τὴν ἐποικοδομητικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1909, μεγάλα καὶ συνταρακτικὰ γεγονότα διαμορφώνουν τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ Γεώργιος Βεντῆρης χαρακτηρίζει στὴν Ἱστορία του ὡς «ἀνοδο τῶν ἀστῶν ἐνάντια στὸν Κοτζαμπασισμό». Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἀνασυνθέτει τὸν τόπο καὶ ἐτοιμάζει τοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους ποὺ σύντομα ἀκολουθοῦνται ἀπὸ τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον καὶ τίς γνωστὲς ἑλληνικὲς δραματικὲς περιπλοκὲς. Τὰ φοιτητικὰ πολεμικὰ θύματα ἀναγράφονται στίς μάρμαρινες στήλες τοῦ Πανεπιστημίου. Τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁμως δὲν ἄφησαν περιθώρια γιὰ σοβαρότερες φοιτητικὲς ταραχὲς. Στὰ 20 χρόνια ποὺ ἀκολουθοῦν, οἱ φοιτητὲς προσπαθοῦν νὰ ἐκπληρώσουν τὸν προορισμὸ τους πότε ὑπηρετώντας στὸ στρατὸ καὶ πότε ὑψώνοντας τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ τόπου, μὲ ἄκρατο φιλελευθερισμὸ ποὺ τοὺς εἶχε ἐμπνεύσει, πάντα ὁμως μὲ ὑπόκωφες διαμαρτυρίες ποὺ πολιτικοποίησαν τὴ νεολαία.

Σημειώνεται έντονη φοιτητική αντίδραση ενάντια στη δικτατορία Μεταξά στα 1936, αλλά και μεγάλη Έθνική δραστηριότητα, αυταπάρνηση και ήρωισμός κατά την εποχή της Ιταλογερμανικής κατοχής. Ύστερ' από τὸν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, στήν περίοδο τῆς ἀνασυγκρότησης τοῦ τόπου, δὲν παρατηρεῖται ἀξιόλογη εἰδική φοιτητικὴ ἀνησυχία. Ἐπρεπε νὰ φτάσουμε στὸ Μάιο τοῦ 1968 στὸ Παρίσι γιὰ νὰ βαρεθοῦν φαίνεται οἱ ἀπόλεμοι γάλλοι φοιτητές τὴν μεταπολεμικὴ ἡσυχία, καὶ νὰ ἐπηρεαστοῦν ἀπὸ τὴν ἀλματικὴ τεχνολογικὴ πρόοδο καὶ τὶς κοινωνικὲς ἐξελίξεις, ὥστε νὰ ἐκτονώσουν τὴν νεανικὴ ἀνία καὶ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν σχετικὴ ἀδιαφορία τους. Ὅμως ἡ σύντομη ἀπόσταση ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ αὐτὸ ξέσπασμα ποὺ ξαπλώθηκε ἀπὸ τὸ Παρίσι σὲ ὅλα τὰ Πανεπιστήμια τοῦ κόσμου, δὲν ἐπιτρέπει πρόωρη ἱστορικὴ ἀνασκόπηση. Περισεύει ὅμως πολὺ ὕλικὸ γιὰ ὅποιον θὰ θελήσει στὸ μέλλον νὰ συνεχίσει τὴν ἐλληνικὴ φοιτητικὴ ἱστορία.

Κυρίες καὶ Κύριοι, ἐπιχείρησα νὰ δώσω μιὰ σύντομη καὶ ἀδρὴ εἰκόνα τῶν 100 χρόνων τῆς φοιτητικῆς ζωῆς στὸν τόπο μας. Ὑπάρχουν ἄφθονες πηγὲς ποὺ στηρίζουν τὴν ἱστορία καὶ εἶμαι ἰδιαίτερα ὑποχρεωμένος στὸν Πρόεδρο καὶ Ἀκαδημαϊκὸ κ. Μ. Στασινόπουλο ποὺ εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μὲ φωτίσει μὲ τὰ πολύτιμα συγγράμματά του (Σελίδες ἀπὸ τὴν Πολιτικὴ ἱστορία τοῦ Νεώτερου Ἑλληνισμοῦ καὶ τὸ προσωπικὸ Ἀρχεῖο τοῦ Νικολάου Σαρίπολου), καθὼς καὶ τὸν κ. Χρήστο Λάζο γιὰ τὴν συμβολὴ τῆς μελέτης του τὴν σχετικὴ μὲ τὴν φοιτητικὴ Φάλαγγα. Τὸ Πανεπιστημιακὸ ἀρχεῖο ποὺ ἔθεσε στὴ διάθεσή μου ὁ τότε Γεν. Γραμματέας κ. Γαλῆς, καὶ τὸν εὐχαριστῶ, εἶναι ἐπίσης σπουδαία πληροφοριακὴ πηγὴ.

Ἐπιδίωξα ἡ σημερινὴ ἀναδρομὴ νὰ χρησιμεύσει στοὺς ἀγαπητοὺς φοιτητές μας σὰν ἱστορικὸ παράδειγμα γιὰ τὴν αὐτοεκτίμηση τῆς σημασίας τους. Καὶ σὲ μᾶς τοὺς δασκάλους γιὰ νὰ θυμίσει πὼς οἱ μονόλογοι καὶ οἱ βίαιες λύσεις δὲν ἐποικοδομοῦν, ἀλλὰ ζημιώνουν ὅσο καὶ οἱ ἀνώριμες ἐπεμβάσεις τῆς νεολαίας ποὺ δὲ γνωρίζει ἀκόμα τὴν σημασία τῆς ἀπαραίτητης πείρας. Πρόωρες ὑπερτροφίες μαρτυροῦν ἐπιπολαιότητες, κοινωνικὴ ἀπρέπεια καὶ ἀδυναμία στὴν ἀναμέτρηση τῶν ἀξιών. Ἀλλὰ καὶ στὴν ἀπέναντι ὄχθη τῆς πείρας φανερώνουν πὼς ἡ νωπὴ φρεσκάδα τῆς νιότης χρειάζεται ἐξαιρετικὴ προσοχὴ στοὺς χειρισμοὺς ποὺ ἐπιβάλλει ἡ πολιτιμότητά της γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους.

Σοφοὶ θὰ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὠριμοὶ κριτὲς ποὺ δὲν ἐντυπωσιάζονται ἀπὸ τὶς περιστάσεις καὶ τὶς αἰώνιες καὶ συχνὰ παράλογες φοιτητικὲς ἀπαιτήσεις. Ἀλλὰ μὲ ἐπίγνωση, ἐμπειρία, ὑπευθυνότητα, ἀντικειμενικότητα καὶ ἐπιείκεια καθοδηγοῦν τὰ ταιλωρημένα νιάτα. Ὅμως καὶ μελλοντικοὶ σοφοὶ θὰ γίνουν ἀπὸ τὰ σημερινὰ νιάτα ὅσοι θὰ ἐξελίσσονται μὲ γνώση, σεβασμὸ, κοινωνικὴ εὐπρέπεια, λογικὴ, ἐνδιαφέρον, ἐρευνητικὴ περιέργεια, συνεργατικὴ συνείδηση καὶ νεανικὸ κέφι, στὸ κοινὸ ζύγισμα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ὅπου συναντιοῦνται τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον.